

BIZÁNCIAK

KRÉTAI SZENT ANDRÁS

Nagy Kánon (részlet)

Az ocsmány szenvedélyt láttam szépnek,
gyönyörre vágyva én,
s beszennyeztem a lélek
oly tiszta szépségét.

Támaszd a rémség viharát körém,
Uram, te irgalmas,
de mint Péter felé, nyújtsd
felém is a kezed!

Foltos lett testi köntösöm, s mocskok
került rá, Megváltóm, mi
hasonlatosságodra,
saját képedre lett.

A lelki szépséget tüntette el
a vágyó szenvedély,
s egészen semmivé lett
mindaz, mi szellemi.

Szétéptem én első ruházatom,
melyet kezdetben a
Teremtőm szőtt nekem,
s most meztelen maradtam.

Tépett köntöst vettem magamra, azt,
melyet tanácsával
a kígyó szőtt nekem,
s most szégyellem magam.

A bűnös asszony könnyeit ontom*
én is, szánj meg, Uram,
légy kegyes, Megváltóm,
irgalmaz, énnem!

A teremtmény szépségét néztem én,
lelkemet becsaptam,
s most meztelen maradtam
és szégyellem magam.

A gonoszágok szerzői fondorkodtak
az én hátam mögött,
s felém is árasztották
kegyetlenségüket.

Három alakban egy, a mindenség
Istene, magasztallak:
ki Atya is vagy és
Fiú és Szentlélek.

Istenanya, kit mindenki magasztal,
te makulátlan, szűz,
könyörögj értünk folyvást,
segítsd a megváltásunk.

* Vö. Lukács evangéliuma, 7, 37–38.

SZÜMEÓN METAPHRASZTÉSZ

Az áldozókhoz

Te, ki az Úrnak testét magadhoz veszed,
csak félve jöjj, hogy meg ne égessen e tűz!
Ha véreből iszol, hogy egyesülj vele,
előbb annak, ki ártott néked, megbocsáss,
bízz aztán és e titkos ételből egyél!

Az áldozókhoz II.

Ha Isten vérét látod, borzadj tőle el,
parázs az, mely a méltatlant megperzseli.
Az Isten teste istenné tesz s eltelít,
csodás éték: a lelket istenné teszi.

EUSZTATHIOSZ MAKREMBOLITÉSZ

Találós kérdések

Habár nincs lelkünk, édestestvérek vagyunk,
s egyikünk ugyan idősebb, mint a másik,
mégis mindketten egyformán jövünk s megyünk.
Szánkat se nyitjuk, ám a hangunk hallhatod,
sétálgatunk, bár lábunk az nem volt soha.
Akkor szólítunk meg, ha ránk figyelni tudsz,
s jelen vagyunk mi mindenütt, ha jó fülelsz.

(Megfejtés: óramutatók)

Egy sír ez itt, de belsejében nincs halott.
Halott ez itt, de nem borítja mégse sír:
olyan halott, ki önmagának sírja is.

(Megfejtés: Lót sóbálvánnyá vált felesége)

Troparion¹

Uram, az asszony, akit számtalan bűn terhe nyom,
 megérezte istenvoltodat,
 beállt az illatszert hozók közé,
 s könnyezve kente meg holttestedet kenettel.
 Jaj, jaj, nekem! – szólt –, már beállt az éj,
 sötét és fénytelen a féktelenségnek fullánkja is
 s a bűn utáni vágy:
 fogadd be könnyem árait,
 miként felhőid szívják el a tengernek vizét;
 hajlítsanak meg szívemnek keservei,
 miként az ég ívét hajlítja láthatatlan úr:
 lábad, mit nem mocskolt be semmi sem, megcsókolom,
 aztán kenettel dörzsölöm be újra,
 hajfürjeimmel szárítom.
 A paradicsomban e láb lépései visszhangoztak fülében,
 ezért bújt félelmében Éva el.
 Töméntelen sok bűnöm és ítéleted mélyét
 ki tudná felkutatni, lélekmentő megváltóm?
 Ne nézz le engem, szolgál,
 hisz benned végzetetlen szájalom lakik.

* A bizánci himnuszköltészet alapműfaja.

Polgár Anikó fordításai

Kréta Szent András (660 körül – 740 körül): bizánci himnuszköltő, a kánon műfajának megteremtője. A himnuszokon kívül szónoklatokat, szentbeszédeket, homíliákat is írt. Damaszkuszban született, keresztény szülőktől, a legenda szerint hétéves koráig néma volt, s csak a szent áldozat magához vétele után szólalt meg. Kánonjai közül legismertebb a virágvasárnap előtti csütörtökre szóló Nagy Kánon, mely kilenc ódából épül fel, s az ó- és újszövetségi elemek folyamatos összekapcsolása révén ér el sajátos hatást. A katolikus és az ortodox egyház szentként tiszteli, ünnepe július 4.

Szümeon Metaphrasztész (10–11. század): bizánci író, költő. Nevéhez fűződik egy *Menologium* című szentéletrajz-gyűjtemény összeállítása a 10. század második feléből. Életéről keveset tudunk, időbeli betájolása is bizonytalan. Feltehetőleg magas funkciót töltött be II. Baszileiosz császár udvarában, később ismeretlen okból kegyvesztett lett. Leveli és versei (melyeknek szerzőségük is bizonytalan) kisebb jelentőségűek. Az ortodox egyház szentként tiszteli, ünnepe november 9. Az áldozásra felkészítő és hálaadó imák egy része tőle származik, ezekből közlünk néhányat.

Eusztathiosz Makrebolitész (12. század): életéről semmit sem tudunk. Egy 11 könyvből álló, prózában írt szerelmes regény szerzője (*Hüszminé és Hüszminiász története*). A regényt már a 16. században latinra és több nyugat-európai nyelvre is lefordították. Verses találós kérdéseire a bizánci Manuél Holobolosz (1245–1310/14) írt megfejtéseket.

Kasszia (805 k. – 9. század második fele): bizánci költőnő, zeneszerző. Előkelő konstantinápolyi családból származott. Részt vett a képtrombolók elleni harcban. A képtisztelet visszaállítása után, 843-ban kolostort alapított Konstantinápolyban, melynek apátnője lett. Vallásos költeményeket, himnuszokat és verses szentenciákat, gnómákat írt. Gnómáiban a profán, ezópuszi hagyományt és a szerzetesi költészetet követte. Több vallásos költeménye bekerült az ortodox liturgiába. Az ortodox egyházban szentként tisztelik, ünnepe szeptember 7.

Polgár Anikó (Vágsellye, 1975): költő, műfordító, irodalomtörténész. Dunaszerdahelyen él, a pozsonyi Comenius Egyetemen tanít. Legutóbbi verskötete: *Régész nő körömcipőben* (Kalligram, 2009). A bizánci költészetből fordított antológiája *A föld, a tenger és az ég* címmel megjelenés előtt áll a Kalligram Kiadónál.